TURLI TIL BILISH DARAJASIDAGI NOFILOLOGIK OTM TALABALARINING O‘QISH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI (FIZIKA YO‘NALISHLARI MISOLIDA)

Xaydarov Farruxjon Shuxrataliyevich

178 -IDUM ingliz tili o’qituvchi
farruh900923@mail.ru
https://doi.org/10.5281/zenodo.17217294

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada nofilologik yo‘nalish talabalari, xususan fizika sohasida tahsil olayotgan talabalar uchun ingliz tilida o‘qish kompetensiyasini rivojlantirish masalalari yoritiladi. Turli darajadagi til bilish ko‘nikmalari o‘quv jarayonida muammolarni keltirib chiqarishi ta’kidlanib, ularni bartaraf etish uchun samarali pedagogik texnologiyalar va differensial yondashuvlar taklif etiladi. Maqolada fizikaga oid matnlarni darajaga qarab tanlash, o‘qish strategiyalarini qo‘llash hamda zamonaviy elektron resurslardan foydalanish metodlari ko‘rsatib beriladi.

KALIT SO‘ZLAR

o‘qish kompetensiyasi, nofilologik yo‘nalish, fizika, differensial yondashuv, til darajasi, texnologiya.

ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ КОМПЕТЕНЦИИ ЧТЕНИЯ У НЕФИЛОЛОГИЧЕСКИХ СТУДЕНТОВ С РАЗНЫМ УРОВНЕМ ВЛАДЕНИЯ ЯЗЫКОМ (НА ПРИМЕРЕ ФИЗИКО-МАТЕМАТИЧЕСКИХ НАПРАВЛЕНИЙ)

Хайдаров Фаррухжон Шухраталиевич

Преподаватель английского языка, Школа №178 (ИДУМ)
farruh900923@mail.ru

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматривается развитие компетенции чтения у нефилологических студентов, в частности студентов, обучающихся по направлению «физика». Подчеркиваются трудности, возникающие в связи с различным уровнем владения иностранным языком, и предлагаются эффективные педагогические технологии и дифференцированные подходы для их преодоления. В статье показано использование адаптированных по уровню текстов, стратегий чтения и современных электронных ресурсов для формирования компетенции чтения у студентов-физиков.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА

компетенция чтения, нефилологические студенты, физика, дифференцированный подход, уровень владения языком, технологии.

TECHNOLOGY FOR DEVELOPING READING COMPETENCE OF NON-PHILOLOGICAL UNIVERSITY STUDENTS WITH DIFFERENT LEVELS OF LANGUAGE PROFICIENCY (ON THE EXAMPLE OF PHYSICS SPECIALIZATIONS)

Farrukhjon Shukhratalievich Khaydarov

English Language Teacher, School No. 178 (IDUM)
farruh900923@mail.ru

ABSTRACT

This article examines the development of reading competence for non-philological students, particularly those studying physics. It highlights the challenges arising from different levels of language proficiency and suggests effective pedagogical technologies and differentiated approaches to address them. The article demonstrates the use of level-adapted texts, reading strategies, and modern electronic resources in fostering reading competence among physics students.

KEYWORDS

reading competence, non-philological students, physics, differentiated approach, language proficiency, technology.

Kirish. Bugungi kunda oliy ta’lim tizimida talabalar bilimini xalqaro me’yorlar asosida baholash, ularni kasbiy faoliyatga tayyorlash muhim masala hisoblanadi. Ingliz tilini o‘qish kompetensiyasi nofilologik yo‘nalishlarda ham, xususan fizika mutaxassisliklari bo‘yicha tahsil olayotgan talabalar uchun katta ahamiyat kasb etadi. Chunki zamonaviy fizika sohasidagi ilmiy maqolalar, darsliklar, elektron manbalar asosan ingliz tilida yaratilmoqda. Ammo talabalar ingliz tilini turli darajada bilishi ularning o‘qish kompetensiyasini rivojlantirishda muayyan qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi.

O‘qish kompetensiyasi — bu talabalar tomonidan chet tilidagi matnni tushunish, asosiy g‘oyani aniqlash, muhim ma’lumotlarni ajratib olish, ularni qayta ishlash va ilmiy faoliyatida qo‘llash qobiliyatidir. Nofilologik yo‘nalishlarda, jumladan fizikada, o‘qish kompetensiyasi ilmiy matnlarni o‘zlashtirish, yangi texnologiyalar bilan tanishish va mustaqil ilmiy izlanishlar olib borishda muhim rol o‘ynaydi.

Fizika yo‘nalishida o‘qish kompetensiyasi:

- ilmiy maqolalar va monografiyalarni o‘qish;
- xalqaro konferensiya materiallari bilan tanishish;
- yangi ilmiy kashfiyotlar haqida ingliz tilidagi manbalarni o‘zlashtirishda katta ahamiyat kasb etadi.

Nofilologik OTM talabalarining xususiyatlari

Fizika yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar ingliz tilini asosiy fan sifatida emas, balki qo‘shimcha fan sifatida o‘rganadilar. Shu sababli ularning:

Boshlang‘ich daraja (A1–A2) – umumiy leksik zaxirasi cheklangan, ilmiy matnlarni tushunishda qiyinchilik sezadi.

O‘rta daraja (B1) – oddiy ilmiy matnlarni o‘qiy oladi, lekin murakkab terminologiyani tushunishda muammoga duch keladi.

Yuqori daraja (B2 va undan yuqori) – ilmiy maqolalar bilan mustaqil ishlash, tahlil qilish va prezentatsiya qilish imkoniyatiga ega.

Muammo shundaki, barcha talabalar uchun bir xil darslik va metodlardan foydalanish samarali natija bermaydi. Shuning uchun differensial yondashuv talab etiladi.

O‘qish kompetensiyasini rivojlantirish texnologiyasi.

Differensial yondashuv-Talabalarni til darajasi bo‘yicha guruhlarga ajratish.

Har bir guruh uchun individual o‘qish topshiriqlari ishlab chiqish. Bunday yondashuv barcha talabalarning individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda, ularning o‘z darajasida rivojlanishiga yordam beradi.

Avvalo, talabalar til bilish darajasiga ko‘ra *diagnostik testlar* asosida aniqlanadi. Bu testlar o‘qish, so‘z boyligi va grammatika darajasini baholashga qaratiladi. Natijalarga ko‘ra talabalar uch guruhga ajratiladi:

1. **Boshlang‘ich daraja (A1–A2):**So‘z boyligi cheklangan.,Matndan faqat asosiy so‘zlarni anglay oladi.Ular uchun soddalashtirilgan (adapted) matnlar va tarjima asosidagi mashqlar taklif etiladi.Topshiriqlar: asosiy g‘oyani ajratish,

glossariydan foydalanib terminlarni yodlash, qisqa savol-javoblar.

2. **O‘rta daraja (B1):** Oddiy ilmiy matnlarni qisman tushunadi.Terminologiyani anglashda qiynaladi. Ular uchun asl matndan qisqartirilgan parchalarga asoslangan mashqlar ishlab chiqiladi.Topshiriqlar: asosiy fikrlarni konspekt qilish, grafik va jadval asosida matnni tahlil qilish, matnga oid savollarga javob berish.

3. **Yuqori daraja (B2 va undan yuqori):**Asl ilmiy maqolalarni o‘qiy oladi va mustaqil tahlil qiladi.Terminologik bazasi keng. Ular uchun murakkab matnlar, ilmiy maqolalar va original manbalar bilan ishlash topshiriqlari taklif etiladi.Topshiriqlar: matn asosida taqdimot tayyorlash, munozara uyushtirish, matndan olingan ma’lumotlarni boshqa fanlar bilan bog‘lash.Shu tarzda, har bir guruhga individual topshiriqlar ishlab chiqish o‘quv jarayonini yanada samarali qiladi. Masalan, “Electromagnetism” mavzusi bo‘yicha:

- Boshlang‘ich guruh uchun – qisqa soddalashtirilgan matn + lug‘at.
- O‘rta guruh uchun – matn parchalari + savol-javob mashqlari.
- Yuqori guruh uchun – original maqola asosida mustaqil referat.

Bunday differensial yondashuv natijasida barcha talabalar o‘z imkoniyatiga qarab o‘qish kompetensiyasini rivojlantiradi, kuchli talabalar chuqurroq bilim olsa, boshlang‘ich darajadagilar ham asta-sekin yuqoriga ko‘tarilib boradi.

Matn tanlash mezonlari. Fizikaga oid ilmiy-ommabop maqolalar. Soddalashtirilgan (adapted) matnlar boshlang‘ich guruh uchun. Asl ilmiy maqolalar yuqori darajadagi talabalar uchun.

O‘qish strategiyalari: *Skimming* – matnning umumiy mazmunini aniqlash.

Scanning – kerakli fakt yoki formula bo‘yicha axborotni tez topish. *Intensive reading* – murakkab gaplar va terminlarni tahlil qilish. *Extensive reading* – keng qamrovli o‘qish orqali lug‘at boyligini oshirish.

*Zamonaviy texnologiyalar:*Onlayn platformalar (Quizlet, LingQ, ReadTheory). Elektron lug‘atlar va glossariylar (Physics Dictionary, Multitran).

Multimediali vositalar: ilmiy videolar, grafik materiallar, infografikalar.

Amaliy qo‘llash (fizika yo‘nalishlari misolida) Masalan, “Quantum Mechanics Introduction” mavzusidagi matn uch xil darajaga moslashtirilishi mumkin:

Boshlang‘ich daraja – qisqartirilgan va sodda jumlalar bilan berilgan matn.

O‘rta daraja – asl matndan moslashtirilgan parcha + terminologik lug‘at.

Yuqori daraja – asl ilmiy maqola asosida mustaqil tahlil va prezentatsiya.

Fizika yo‘nalishlari misolida amaliy qo‘llash.Masalan, “Quantum Mechanics Introduction” mavzusidagi matn: *Boshlang‘ich guruh:* qisqartirilgan va oddiylashtirilgan jumlalar asosida. *O‘rta guruh:* asl matndan parcha + terminologik lug‘at. *Yuqori guruh*: asl ilmiy maqola asosida mustaqil tahlil va muhokama.

Bunday yondashuv barcha talabalarni o‘z darajasida rivojlantirish imkonini beradi.

Natijalar:Talabalarda ilmiy matnlarni o‘qishga qiziqish ortadi.Til darajasi turlicha bo‘lsa ham, o‘qish kompetensiyasi bosqichma-bosqich rivojlanadi. Fizikaga oid inglizcha bilimlar kengayadi.Talabalar mustaqil ilmiy izlanishlar olib borish qobiliyatiga ega bo‘ladi.

Xulosa. Turli til bilish darajasidagi nofilologik talabalar bilan ishlashda bir xil metodika emas, balki differensial yondashuv va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish samarali natija beradi. Fizika yo‘nalishidagi talabalar ingliz tilidagi ilmiy matnlarni o‘qish orqali nafaqat til kompetensiyasini, balki kasbiy malakasini ham rivojlantiradi. Bu esa ularning xalqaro miqyosda raqobatbardosh bo‘lishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Krashen, S. D. (2004). *The Power of Reading*. Libraries Unlimited.
2. Grabe, W., & Stoller, F. (2011). *Teaching and Researching Reading*. Routledge.
3. Nation, I. S. P. (2009). *Teaching ESL/EFL Reading and Writing*. Routledge.
4. Oxford, R. (2017). *Teaching and Learning Language Skills*. Cambridge University Press.
5. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarorlari va Oliy ta’lim konsepsiyasi hujjatlari.
6. Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching* (4th ed.). Pearson Longman.
7. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching* (5th ed.). Pearson Longman.
8. Ur, P. (2012). *A Course in English Language Teaching*. Cambridge University Press.
9. Celce-Murcia, M. (Ed.). (2001). *Teaching English as a Second or Foreign Language* (3rd ed.). Heinle & Heinle.
10. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching* (3rd ed.). Cambridge University Press.

Elektron manbalar

1. UNESCO. (2020). *Education in a post-COVID world: Nine ideas for public action*. Retrieved from https://unesdoc.unesco.org

2. European Commission. (2019). *Key competences for lifelong learning*. Retrieved from https://education.ec.europa.eu
3. British Council. (2021). *Teaching reading skills*. Retrieved from https://www.britishcouncil.org/education
4. Cambridge English. (2020). *Reading strategies for learners*. Retrieved from https://www.cambridgeenglish.org
5. National Research Council. (2012). *Discipline-based education research: Understanding and improving learning in undergraduate science and engineering*. Retrieved from https://nap.nationalacademies.org

SCIENCE & EDUCATION IN THE 21ST CENTURY